

та підлітків, надання їм доступної та зрозумілої інформації про їхні права та обов'язки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галянтич М.К. Житлове право України: навч.посіб. К.: Юрінком Інтер. 2007. 528с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права, 4-те видання: підручник. К.: Алерта. 2016. 524 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: в 4-х т. К. 2015. Т. 1. 507с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Сімейний Кодекс України: Закон України від 10.01.2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-137>

САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ УМИСЕЛ ЧИ НЕОБЕРЕЖНІСТЬ?

Висоцький Сергій Олександрович

аспірант,

Одеський державний університет внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

Психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності – вина, закріплена у ст. 23 КК України [1], є основною обов'язковою ознакою будь-якого складу кримінального правопорушення, і самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану в Україні (ч. 5 ст. 407 КК України) не являється тому виключенням, визначає наявність та зміст суб'єктивної сторони, а її відсутність виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад кримінального правопорушення [2, с. 161].

Значна кількість науковців, зокрема Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, М.І. Карпенко, В.І. Касинюк, В.А. Клименко, В.К. Матвійчук, М.І. Панов та ін. вважають, що самовільне залишення військової частини або місця служби вчиняється військовослужбовцем умисно, у випадку самовільного залишення військової частини або місця служби, а його нез'явлення вчасно без поважних причин на службу можливо як умисно так і з необережності. Аналогічну позицію відстоюють і Н.В. Коломієць та Є.Ю. Лугина, у науковій праці «Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військової частини або місця служби. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак» вчені приходять до висновку, що з суб'єктивної сторони діяння у формі самовільного залишення військової частини або місця служби може бути вчинене з умислом. Оскільки в даному випадку не відіграють роль такі його форми, як прямий чи непрямий умисел, вчені підкреслюють наявність в цьому правопорушенні так званого «заздалегідь обдуманого умислу», а невчасне з'явлення без поважних причин на місце служби може бути вчинене як умисно, так і з необережності [2, с. 583].

Як показало наше дослідження, що підтверджується проведеним аналізом судової практики, та наукових позицій інших вчених, вважаємо що самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану (ч. 5 ст. 407 КК України) в обох випадках, що виражаються як в дії – самовільному залишенні військової частини або місця служби, так і в бездіяльності – нез'явлення військовослужбовця вчасно на службу без поважних причин, що тривають понад три доби, вчиняється умисно, з огляду наведені нижче факти та обставини.

Ключовим елементом у розв'язанні даного питання вважаємо саме самовільний характер вчинення кримінального правопорушення за ч. 5 ст. 407 КК України, що за нашим переконанням полягає в діях військовослужбовця вчинених на власний розсуд, без дозволу, наказу чи законної підстави, що спрямована на залишення ним військової частини або місця служби чи його бездіяльності – не з'явленні вчасно на службу без поважних причин.

При вчиненні самовільного залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану винний усвідомлює своє умисне і протиправне порушення встановленого правовими нормами у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, які створені відповідно до законодавства, порядку свого перебування у військовій частині або на місці служби, як складової частини загального порядку проходження військової служби в умовах воєнного стану, що триває понад три доби.

Самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану має самовільний характер не лише у випадку залишення військової частини або місця служби, але й нез'явлення військовослужбовця вчасно на службу без поважних причин, що тривають понад три доби, адже суб'єктивна сторона даного кримінального правопорушення полягає в намірі його суб'єкта перебувати поза межами військової частини або місця служби, без бажання повернутися вчасно на службу та за відсутності поважних причин такого. При цьому військовослужбовець повністю усвідомлює своє умисне і протиправне порушення встановленого правовими нормами у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, які створені відповідно до законодавства, порядку свого перебування у військовій частині або на місці служби.

На підставі викладеного, ми підтримуємо наукову позицію М.М. Сенько, що не можна розмежовувати види умислу в залежності від бажання винного ухилитися від військової служби протягом певного проміжку часу при вчиненні самовільного залишення військової частини або місця служби. Бажання як ознака умислу, за справедливим твердженням вченого, належить лише до суспільно небезпечного діяння. А при встановленні форми вини самовільного залишення військової частини або місця служби немає значення направленість умислу на тривале чи короткочасне ухилення від проходження військової служби [3, с. 44].

Самовільно залишаючи в умовах воєнного стану військову частину або місце служби чи не з'являючись його вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад три доби військовослужбовець розуміє протиправність власного діяння (дії чи бездіяльності) спрямованого на порушення вимог чинного законодавства, відомчих нормативно-правових актів, статутів ЗСУ та військової присяги [4, с. 186].

Вольова ознака прямого умислу, за твердженням, при вчиненні кримінальних правопорушень з формальним складом полягає в бажанні винного вчинити суспільно небезпечне діяння [3 с. 82], у випадку самовільного залишення військової частини або місця служби передбаченого ч. 5 ст. 407 КК України – бажанні військовослужбовця самовільно залишити військову частину або місце служби чи не з'явитися вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад три доби, вчинені в умовах воєнного стану. В цьому випадку, за твердженням поіменованого вченого, суспільно небезпечна діяння настільки тісно пов'язана із охоронюваним кримінальним законом суспільними відносинами, що наявність об'єктивної сторони кримінального правопорушення свідчить про безпосереднє заподіяння шкоди об'єкту правової охорони.

Висновок. Підводячи підсумок дослідження зазначимо, якщо особа в кримінальних правопорушеннях із формальним складом усвідомлює фактичну сторону свого діяння та усі його об'єктивні ознаки, вона усвідомлює, що тим самим порушуються охоронювані цим законом суспільні відносини, а отже, усвідомлює суспільну небезпеку самого кримінального правопорушення, а відтак не може його вчиняти з необережності. У зв'язку з чим у суб'єктивній стороні самовільного залишення військової частини або місця служби вчинене в умовах воєнного стані (ч. 5 ст. 407 КК України), відсутня така форма вини як необережність.

Окремо варто зазначити, що для наявності складу ч. 5 ст. 407 КК України, з суб'єктивної його сторони, необхідним є не лише усвідомлення військовослужбовцем в умовах воєнного стану того, що він самовільно залишає військову частину або місце служби чи не з'являється вчасно на службу без поважних причин тривалістю понад три доби, а й відсутність у нього бажання зовсім ухилитися від проходження військової служби, тобто не проходити військову службу у майбутньому взагалі, що відрізняє ч. 5 ст. 407 КК України від ч. 4 ст. 408 КК України.

Література:

1. Кримінальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 28.12.1960 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Textstc>

2. Коломієць Н.В., Лугина Є.Ю. Кримінально-правова характеристика самовільного залишення військової частини або місця служби. Аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» № 2 (2024) С. 579-584 URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303704/295741>

3. Сенько М. М. Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби : дис. ... к. ю. н. : 12.00.08 / Сенько Микола ла Миколайович. – К., 2005.–245 с.

4. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi (2022) Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8 № 4. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», (2022). P. 185-190 <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>

14. Shkuta, Oleh, Tarasenko, Oleksandr, Shvets, Dmytro. Legal Regulation of Access to Justice in Cases Related to the Protection of the Rights of Military Officers and Conscript During the Conditions of Martial State in Ukraine. *Law of Justice Journal*. 38 (2). 2024. 6-21. DOI: 10.5335/rjd.v38i2.15920